

19. STOLETJE PO EVROPI

Revolucije 1848

Rast mest vzpodbudi vzpon meščanstva in z njim prizadevanja za uveljavitev parlamentarizma. Nezadovoljstvo meščanstva z zastarelimi gospodarskimi in političnimi strukturami monarhij in slabšanje položaja delavstva zaradi gospodarske krize in močne težnje posameznih narodov, da vzpostavijo svoje nacionalne države, privede do revolucionarnega leta 1848:

- Rusija, Španija, Velika Britanija in skoraj vse ostale evropske države.

Dotlej absolutni vladarji so prisiljeni razglasiti ustave, razpisati volitve v predstavniška telesa in s tem omogočiti udejstvovanje ljudstva.

Stoletje meščanstva

Odpravljen je stanovski družbeni red. V večini držav nastopi meščanska družba. Razvoj meščanske družbe omogoči rast industrije, trgovine, bančništva. Zaradi močnega vpliva meščanskega načina življenja in njegovih vrednot na celotno obdobje 19. stoletja ta čas pogosto označujemo kot stoletje meščanstva.

Meščanski srednji sloj so sestavljali mali podjetniki, trgovci in obrtniki, inteligenca (inženirji, zdravniki, učitelji), nameščenci ter uradniki v podjetjih in državni upravi.

Meščanstvo:

- Enakost pred zakonom. Vsak državljan je enak pred zakonom. Do države naj bi imeli enake pravice in dolžnosti, kar pa ne pomeni tudi socialne enakosti.
- Socialno neenakost upravičuje načelo osebne uspešnosti in dosežkov.

Meščanstvo je v nasprotju s plemstvom, ki je svoj položaj podedovalo, cenilo sposobnosti.

Pomembni za družbeni vzpon in položaj:

- zveze in poznanstva
- osebne simpatije
- zunanji videz
- olika
- govorne spretnosti
- samozavest.



Značilne vrline: razum, varčnost in red.

Družbeni napredek je lahko dosegel vsakdo, ki je pridobil premoženje.

Meščanski način življenja in meščanski bonton

Družabno življenje



Pravila obnašanja ob družabnih dogodkih in stikih z ljudmi so zelo pomembna. Kdor je želel biti v družbi sprejet ali spoštovan, jih je moral upoštevati.

Zgleden gospod

- Nikoli ne spregovori z damo, če ga ona prej ne ogovori,
- spremlja damo, ko se vzpne po stopnicah in nazaj,
- izstopi iz kočije prvi in nato pomaga izstopiti dami, - nikoli ne kadi v družbi dame.

Zgledna dama

- Se nikoli, če je mlajša od trideset let, ne sprehaja sama ali brez spremljevalke,
- nikoli sama ne obišče gospoda, o nikoli zjutraj ne nosi diamantov ali biserov,
- nikoli ne pleše z enim partnerjem več kot tri plese.

19. STOLETJE PO EVROPI

Nasveti o lepem vedenju priporočajo:

- ... da se z ženskami ne pogovarja o učenostnih predmetih, saj se ženske zanimajo pač le za zabavo in za veselje. Tudi o resnih verskih in političnih zadevah se z njimi ne gre pogovarjati, saj se jim začne takoj zehati ... *



Ples

"Prsa se ne smejo tiščati prs, tudi kolena se ne smejo dotikati. Plesalec in plesalka naj gledata drug drugemu preko rame. Rokavice je treba imeti med plesom vedno na rokah. Plesati je treba v vrsti, po taktu, elastično, graciozno, ritmično, lahko in živahno, vendar zmerno in nikdar strastno."

Pravila občege življenja

Ženske naj ne bi bile zaposlene z delom izven doma. Njihova skrb je bila vodenje gospodinjstva in nadzor nad sluščinčadjo. Skrbele so za pripravo družabnih dogodkov ali za dobrodelne dejavnosti.

Ženske so bile podrejene moškim, najprej očetu, po poroki pa možu. Ta je razpolagal z ženinim imetjem. Ob ločitvi (kjer so bile mogoče) je zakon otroke dodelil očetu. Ženskam dolgo ni bilo omogočeno doseči višjo izobrazbo. Ideal je bila prijazna žena, ki je skrbela za moža, dom in otroke.



Šola, izobrazba

V drugi polovici 19. stoletja so nastali prvi zakoni o obveznosti šolanja. Učenju verouka, lepega vedenja, pisanja, branja in računanja so dodali nove predmete (naravoslovje, zemljepis, petje, telovadba).

V šolo je hodilo tudi čedalje več deklic, ki so se učile tudi gospodinjških opravil, kuhanja in šivanja. Meščani so veliko pozornost posvečali vzgoji in izobrazbi otrok. Otroci so se morali v svojem vedenju v šoli in doma držati strogih pravil ("šiba novo mašo poje").

Vzgoja meščanskih otrok



Vzgoja (socializacija) meščanskih otrok se je že v najpomembnejših, predšolskih letih razvila po spolu, v skladu z vladajočim meščanskim naziranjem. Deklice brez punčke ali biče za punčko si komaj lahko predstavljamo; prav tako fantke brez železnice ali pa brez lačij in pristanišča. Vse to so bile predpriprave na poznejše življenje. Poleg branja in pisanja je bilo veliko deklic deležne tudi učnega klavirja. Obvezno je bilo učenje plesa, izdelovanje ročnih del ter verske vzgoje, zelo zaštevano pa je bilo tudi snanje tujih jezikov. Pri izobraževanju deklic pa so manjkali naravoslovni in tehnični predmeti.

Vzgoja dečkov je po pridobitvi osnovnih šolskih znanj potekala bistveno drugače. obiskovali so večinoma javne šole, nekateri tudi internate, svojo izobrazbo pa so lahko razširili tudi s pomočjo privatnega učitelja. Za pridobivanje življenjske preskrbe je bilo tudi pri dečkih zelo koristno znanje tujih jezikov. Dečki so se pripravljali na poklicno tekmovalno v javni sferi, na - če se izrazimo metaforično - avožitve sveta, medtem ko so se deklice pripravljale na olivnost v gospodinjstvu.

Andrej Studen, Stanovati v Ljubljani, Ljubljana 1995 str. 136.

URNIK ZA FANNY MATTUS

Splaisne določila:
Zjutraj se vstaja najkasneje ob 7. uri, da bi se lahko do pol osmih popolnoma oblačil in uredil.

PONEDELJEK

Od 8-9 Ura klavirja: Vadiš staro skladbo.
Od 9-12 Račno delo, navadno šivanje in pletenje.
Od 12-1 Pomožno branje: stara in učna knjiga, kot so: frnacozina, zemljepis, zgodovina, nemščina, slovica itn.
Od 1-2 1/2 Pevski in kraljevi.
Od 2 1/2-5 Račno delo isto kot zgoraj.
Od 5-6 Ura klavirja pri gospodinu Thomasu.
Od 6-7 Lepopomena tuja.

TORIK

Od 8-9 Vadiš vtipki klavirskih skladb.
Od 9-10 Domača ročna dela.
Od 10-12 Pevski glasbeni koncertni predmeti.
Od 12-1 Isto kot v ponedeljek.
Od 1-2 1/2 Isto.
Od 2 1/2-5 Isto.
Od 5-6 Vadiš stara klavirska skladba.
Od 6-7 Lepopomena tuja kot v ponedeljek.

SREDA

Isto kot ponedeljek.
Od 5-6 Vadiš stara skladba na klavirju.

ČETRTEK, PETEK in SOBOTA isto kot prej tri dni v tednu.

Alison L. "Abenige" Walter: Kunst/Herbert Pleser, Der Mensch im Wandel der Zeiten, Wien 1993, str. 192

URNIK ZA FANNY MATTUS

Splošna določba:

Zjutraj se vstaja najkasneje ob 7. uri, da bi se lahko do pol osmih popolnoma oblekli in uredili.

PONEDELJEK

- Od 8–9 Ura klavirja. Vadba novih skladb.*
- Od 9–12 Ročno delo, navadno šivanje in pletenje.*
- Od 12–1 Ponovno prebiranje starih učnih knjig, kot so: francoščina, zemljepis, zgodovina, nemščina, slovnica itn.*
- Od 1–2 1/2 Počitek in kosilo.*
- Od 2 1/2–5 Ročno delo isto kot zgoraj.*
- Od 5–6 Ura klavirja pri gospodu Thomasu.*
- Od 6–7 Lepopisna vaja.*

TOREK

- Od 8–9 Vadba novih klavirskih skladb.*
- Od 9–10 Domača ročna dela.*
- Od 10–12 Pouk splošnih osnovnih predmetov.*
- Od 12–1 Isto kot v ponedeljek.*
- Od 1–2 1/2 Isto.*
- Od 2 1/2–5 Isto.*
- Od 5–6 Vadba starih klavirskih skladb.*
- Od 6–7 Lepopisna vaja kot v ponedeljek.*

SREDA

Isto kot ponedeljek.

- Od 5–6 Vadba starih skladb na klavirju.*

ČETRTEK, PETEK in SOBOTA isto kot prve tri dni v tednu.

Albert G. Absenger/Walter Knarr/Herbert Pfeifer, *Der Mensch im Wandel der Zeiten*,
Wien 1998, str. 190.



Vzgoja (socializacija) meščanskih otrok se je že v najrosnejših, predšolskih letih ravnala po spolu, v skladu z vladajočim meščanskim naziranjem. Deklice brez punčke ali hiše za punčke si komaj lahko predstavljamo; prav tako fantke brez železnice ali pa brez ladij in pristanišča. Vse to so bile predpriprave na poznejše življenje. Poleg branja in pisanja je bilo veliko deklic deležno tudi učenja klavirja. Obvezno je bilo učenje plesa, izdelovanje ročnih del ter verska vzgoja, zelo zaželeno pa je bilo tudi znanje tujih jezikov. Pri izobraževanju deklic pa so manjkali naravoslovni in tehnični predmeti.

Vzgoja dečkov je po pridobitvi osnovnih šolskih znanj potekala bistveno drugače: obiskovali so večinoma javne šole, nekateri tudi internate, svojo izobrazbo pa so lahko razširili tudi s pomočjo privatnega učitelja. Za prihodnje življenjske preizkušnje je bilo tudi pri dečkih zelo koristno znanje tujih jezikov. Dečki so se pripravljali na poklicno tekmovanje v javni sferi, na – če se izrazimo metaforično – osvojitve sveta, medtem ko so se deklice pripravljale na obveznosti v gospodinjstvu.

Andrej Studen, *Stanovati v Ljubljani*, Ljubljana 1995, str. 136.

1. Kakšna je bila razlika med meščanstvom in plemstvom?
2. Kaj je bilo pomembno za družbeni vzpon?
3. Kako se obnaša zgleden gospod / dama?
4. Kakšna so bila pravila glede občega (splošnega, običajnega) življenja?
5. Kako je potekala vzgoja meščanskih otrok? Kakšna je bila razlika med vzgojo dečkov in vzgojo deklic? Opiši!
6. Kaj lahko prebereš iz urnika F. Mattus? Koliko na dan dela deklica? Kateri predmeti oz. veščine so pomembne? Kako bi časovno primerjal s svojim urnikom? Naredi še vsebinsko primerjavo med Fanny in sabo.